

مصرف پسته در ایران چه مقدار است؟

محمود ابطیعی، عضو هیات مدیره انجمن پسته ایران

نیست باید توزیع جغرافیایی و اقتصادی آنها را بررسی کنیم و از میان آنها تعداد کافی نمونه بطور تصادفی انتخاب کنیم. مصرف آجیل فروشی های نمونه را محاسبه بکنیم و به جامعه تعمیم بدهیم. اگر نمونه ها با روش درست انتخاب شده باشند از این راه می توان میزان مصرف داخلی را با تقریب قابل قبولی بدست آورد. در این مورد به دو نکته باید توجه داشت؛ اول اینکه از این راه مصرف گذشته را نمی توان بدست آورد چرا که باید آجیل فروش بطور دقیق مصرف سال گذشته خودش را به شما بگوید و معلوم نیست این پاسخ تا چه حد اولاً برای او امکان پذیر باشد و ثانیاً تا چه حد جواب درست بدهد. اگر نمونه ها جواب نامطمئن بدهند نمی توان جواب آنها را به جامعه آماری تعمیم داد و انتظار جواب درست داشت. نکته دوم؛ کاری که می توان کرد برنامه ریزی برای محاسبه در آینده می باشد. به نظر بنده لازمه این کار دو سال زمان، کار دقیق و طبعاً صرف هزینه خواهد بود. برای دو سال باید مرتباً، نمونه ها مورد بررسی قرار بگیرند و موجودی آنها و خرید و فروششان محاسبه شوند و... در چنین صورتی بعد از دو سال، به احتمال زیاد میزان مصرف داخلی به دست خواهد آمد.

پیش بینی مصرف داخلی در سال محصولی ۹۱-۹۲

بطور کلی در یک جامعه مصرفی در هر مقطعی برای خرید هر کالا مبلغ مشخصی اختصاص می یابد. اگر در یک جامعه مشخص در زمان خاصی فرضاً برای کالائی که هر واحد آن ۱۰۰۰ تومان قیمت دارد ۱۰۰ میلیون تومان اختصاص داده شود. تعداد واحدی که مصرف می شود برابر می شود با صد هزار. حال اگر قیمت این کالا ناگهان دو برابر شده برسد به ۲۰۰۰ تومان، مبلغ اختصاص داده شده (یعنی ۱۰۰ میلیون تومان) تغییر نمی کند اما تعدادی که مصرف می شود کم می شود و می رسد به ۵۰ هزار عدد. در مرحله بعد و پس از گذشت مدتی، درآمدها متورم شده، مبلغ اختصاص یافته برای خرید این کالا افزایش یافته و مقدار مصرف آن به طرف آنچه در قبل مصرف می شد میل می کند. من ایده این فرضیه را از کسانی که مواد غذایی توزیع می کنند گرفته ام و در ارتباط با مصرف پسته از آجیل فروش سنووال کرده ام. جوابی که گرفته ام این است که مبلغ فروش تغییر چندانی نکرده اما مقدار آن کم شده است. با این مقدمه، پیش بینی من این است که با توجه به اینکه به تخمین انجمن، تولید پسته در سال ۹۱-۹۲ حدود ۲۰۰ هزار تن خواهد بود، اگر قیمت تغییر ناگهانی نیافته بود برای مصرف داخلی می بایست حدود ۳۵ تا ۴۰ هزار تن را در نظر می گرفتیم. از طرف دیگر، در سال های گذشته حدود ۷۰ درصد پسته در نیمه اول سال (تا عید) و بقیه در نیمه دوم سال مصرف شده است. اگر به خاطر سه برابر شدن قیمت پسته، مصرف آن در نیمه اول سال را یک سوم حالت عادی حساب کنیم و فرض کنیم در نیمه دوم سال مصرف بیشتر شده و به نصف روال عادی برسد، مصرف داخلی حداکثر به ۱۵ هزارتن خواهد رسید.

دارد، قاعده مصرف داخلی پسته نمی تواند در سال های آور و نآور برابر باشد. در این رابطه تنها چیزی که می توانیم بگوییم این است که درست است که ما مصرف داخلی را بطور مستند نمی دانیم اما برای صادرات پسته آمار مستند داریم. در ارتباط با مقدار پسته صادر شده به مناطق مختلف، بررسی ها نشان می دهد که در طول سالهای گذشته پسته صادر شده به مناطق مختلف جهان بطور نسبی روال مشخصی داشته است. با کمی دقت می بینیم که مثلاً در سال های ۸۶، ۸۷ و ۸۸ بطور متوسط ۱۸ تا ۲۰ درصد پسته صادر شده به اروپا رفته و در همان سالها، ۲۹ تا ۳۰ درصد پسته به خاور دور رفته است. یعنی اگر پسته صادر شده ۱۰۰ هزار تن بوده ۳۰ درصد (۳۰۰۰۰ تن) آن به خاور دور رفته و اگر ۲۰۰ هزارتن بوده باز همان ۳۰ درصد یعنی ۶۰۰۰۰ تن به خاور دور صادر شده است. از اینجا شاید بتوان نتیجه گرفت که مصرف داخلی هم هر ساله درصدی از تولید بوده است. علاوه بر این، با توجه به اینکه قسمت عمده پسته در بازار رقابتی خارج از کشور مصرف می شود تبعیت کردن مقدار مصرف در هر منطقه از مقدار تولید امر بعیدی نیست. با توجه به آنچه عرض کردم در ارتباط با مصرف داخلی پیشنهاد بنده این است که تا زمانی که اطلاعات دقیقی تری در دست نداریم حدود ۱۸ تا ۲۰ درصد تولید هر سال را مصرف داخلی آن سال فرض کنیم.

پیشنهاد برای محاسبه مقدار مصرف داخلی

به نظر اینجانب برای محاسبه مصرف داخلی سه راهکار وجود دارد و از میان آنها راه درست، مراجعه مستقیم به آجیل فروشی ها آن هم به ترتیبی که در ادامه خواهد آمد می باشد؛

۱- محاسبه از طریق پرسش از مصرف کنندگان: به علت اینکه پسته کالایی نیست که مرتباً مصرف بشود معمولاً مصرف کنندگان نمی توانند میزان مصرف خود را به درستی بیان کنند. مثلاً چند نفر از ما می توانیم پاسخ درست بدهیم که در یکسال گذشته چه مقدار پسته مصرف کرده ایم؟ چون این یک کار آماری است لذا باید کسانی که مورد پرسش قرار می گیرند بتوانند پاسخ درست بدهند. اگر پاسخ ها صحیح نباشند تعمیم از نمونه به جامعه با مشکل اساسی مواجه خواهد شد.

۲- محاسبه از راه مقدار فروش عمده فروشان: این راه آسان ترین راه رسیدن به هدف است. استفاده از این راه در گذشته که پسته برای مصرف داخلی از طریق حق العمل کاران مقیم تهران توزیع می شد، امکان پذیر بود. اما در سال های اخیر که ارتباطات زیاد شده استفاده از این راه امکان پذیر نیست زیرا بسیاری از آجیل فروشان راساً به مراکز تولید مراجعه می کنند و بسیاری از تجار مقیم مراکز تولید نیز خود مستقیماً به آجیل فروش ها پسته می فروشند.

۳- محاسبه از راه بررسی آماری فروش پسته توسط آجیل فروش ها: برای این کار باید تعداد آجیل فروش ها را داشته باشیم (که به دست آوردن آن چندان مشکل نیست). از آنجایی که مراجعه به همه آجیل فروشی های کشور عملی

در مورد مصرف داخلی در ایران داده های ما بسیار محدود بوده و اطلاعات زیادی نداریم. با این همه سعی می کنیم با استفاده از داده های موجود، مصرف در گذشته را بررسی نموده، راهکاری برای برآورد درست مصرف پیشنهاد کرده و بالاخره مصرف داخلی در سال محصولی ۹۱-۹۲ را پیش بینی کنیم. در همین جا از همه صاحب نظران تقاضا می شود راجع به این مطلب که در بررسی تولید پسته ایران اهمیت زیادی هم دارد، اظهار نظر فرمایند.

برآورد مصرف داخلی تا امروز

برآورد زیر برای محاسبه مصرف داخلی تا امروز بر پایه دو فرض متکی است؛

فرض اول: برای مصرف داخلی در گذشته، تنها مرجعی که داریم تحقیقی است که مرحوم مهندس عزمی در جزوه "بررسی وضع تولید و مارکتینگ محصول پسته کشور" در سال ۱۳۴۰ انجام داده اند. بنا بر بررسی های ایشان، مصرف داخلی در سال ۱۳۴۰ مقدار ۵۰۰۰ تن بوده است. به نظر بنده به دلایل زیر برآورد ایشان برای آن سال تا حد زیادی درست بوده است زیرا: اول- در آن سال ها مقدار تولید کم بوده بنابراین محاسبه امکان پذیر بوده است.

دوم- با مطالعه نوشته ایشان می توان به این نتیجه رسید که اهل تحقیق درست و کار درست بوده و حرف بی حساب زده اند.

سوم- نامبرده اطلاعات خود را از خبرگان محلی به دست آورده اند. آن خبرگان و دقت نظر آنها را می شناسیم. به این دلایل به نظر می رسد می توانیم برآورد ایشان را مبنای محاسبه برای برآورد سال های بعد قرار بدهیم.

فرض دوم: در طول سالهای گذشته مصرف داخلی پسته مورد جدیدی پیدا نکرده و به همان وضع و بطور عمده بعنوان آجیل مصرف می شود. همچنین در طول سالهای گذشته برای مصرف پسته تبلیغات مثبت یا منفی صورت نگرفته است.

با این دو فرض، افزایش مصرف طی سالهای گذشته بطور عمده تابع عوامل افزایش قیمت پسته، تغییرات درآمد سرانه و بالاخره افزایش جمعیت ایران بوده است. با در نظر گرفتن این سه پارامتر و مبنا قرار دادن ۵۰۰۰ تن مصرف در سال ۱۳۴۰، اینجانب چند سال قبل مصرف داخلی را برای سال ۷۹ حدود ۳۵ هزارتن به دست آورده ام. جزئیات محاسبه را می توانید در صفحه ۷۷ و ۷۸ کتاب اقتصاد پسته مطالعه فرمایید. این راهی بوده که من قبلاً برای محاسبه مصرف داخلی رفته بودم. اخیراً که به بررسی مجدد پرداختم سعی کردم از راه دیگری هم این برآورد را کنترل کنم. بررسی های شرکت معتبری که کار فروش مواد غذایی در سطح ایران انجام می دهند و به کار آنها اعتماد کافی دارم نشان می دهد که مصرف مواد غذایی آنها سالانه ۳ تا ۳/۵ درصد رشد داشته است. اگر از این راه هم برویم به شرط مبنا قرار دادن مصرف داخلی ۵۰۰۰ تن پسته در سال ۱۳۴۰ باز به همان مقدار مصرف حدود ۳۰ تا ۳۵ هزارتن برای سالهای اخیر می رسیم.

نکته ای که می ماند این است که چون پسته سال آوری

